

שיטות מחקר במדעי החברה (מתודולוגיה)

הוראות

א. משך הבחינה : שעה וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה : בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון	–	(4 סעיפים x 9)	–	36 נקודות
פרק שני	–	(10 x 2)	–	20 נקודות
פרק שלישי	–	(22 x 2)	–	<u>44 נקודות</u>
סך הכול	–			100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש : אין.

ד. הוראות מיוחדות : אין.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד, יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון (36 נקודות)

קראו בעיון את הקטע שלפניכם, וענו על ארבעה סעיפים מן השאלות 1–4 (לכל סעיף 9 נקודות).

עמותת "אלומה – צעירים לשם שינוי" ערכה מחקר בשיתוף עם חברת אסקריא, ובו בדקה את הנושאים המעסיקים את הצעירים בימים אלה ומהם האתגרים בפניהם הם עומדים בשלב המעבר לחיים בוגרים. התוצאות פורסמה באתר עמותת "אלומה".

המחקר נערך על מדגם ארצי מייצג של 521 צעירים תושבי ישראל, יהודים, ערבים ואחרים בגילאי 18-35. הנתונים נאספו דרך האינטרנט בין התאריכים 30.3 – 12.5 בשנת 2025. במדגם נבדקו 50% גברים ו-50% נשים, תוך שמירה על חלוקה יחסית לאוכלוסייה במגזר (יהודי, ערבי, אחר), גיל ומחוז מגורים.

במסגרת המחקר נבדקה השאלה: כיצד היית ממליץ לצעיר לבנות את הקריירה שלו כדי שיגיע למקום מיטיב בעוד 20 שנה?

טבלה מספר 1:

דרך בניית קריירה, לפי מגזר וגיל (באחוזים).

גיל / דרך בניית קריירה	18-24	25-29	30-35	סה"כ
ישר להתחיל לעבוד	9	13	5	9
הכשרה מקצועית ואז עבודה	17	25	32	24
לימודים ואז עבודה	29	25	28	27
כל מקרה לגופו	45	37	35	40

בשלב הבא, נשאלו הנחקרים את השאלה באיזו מידה אתה חש מוכן לעתיד כאדם בוגר? התשובות שהתאפשרו היו בין 1 (כלל לא מוכן) ל-5 (מוכן מאוד).

(שימו לב: המשך השאלה בעמוד הבא.)

טבלה מספר 2:

מוכנות לעתיד על-פי מגזר וגיל באחוזים.

סה"כ	ערבים			יהודים			מגזר / גיל מידת מוכנות לעתיד
	30-35	25-29	18-24	30-35	25-29	18-24	
4	2	0	10	2	5	3	כלל לא מוכן
13	23	22	11	7	12	16	מוכן במידה מועטה
42	65	54	54	37	36	39	מוכן במידה בינונית
25	8	13	16	31	31	25	מוכן
16	3	11	9	22	16	17	מוכן מאוד

אלומה, ואסקאריה. (2025). דו"ח מצב הצעירים, מאי 2025. אוחר מתוך : aluma.org.il

ענו על ארבעה סעיפים מן השאלות 1–4 (לכל סעיף 9 נקודות).

1. א. ציינו משתנה **בלתי תלוי** אחד ומשתנה **תלוי** אחד מטבלה מספר 1.
נסחו שאלת מחקר שיכולה לעלות ממשתנים אלה.
ב. מהי ההגדרה האופרציונלית של המשתנה "דרך בניית קריירה" בטבלה מספר 1?
2. א. מהו מדגם מייצג? הסבירו באמצעות שימוש בתיאור המדגם שבקטע.
ב. נסחו טענת או השערת מחקר שיכולה לעלות מן הנתונים של טבלה מספר 1 ביחס לדרך בניית הקריירה. הביאו שני נתונים מן הטבלה לביסוס ההשערה / הטענה.
3. א. מהי "מידת המוכנות לעתיד" הנפוצה ביותר אצל יהודים וערבים בכל הגילאים הנבדקים? הביאו שני נתונים מן הטבלה מספר 2 התומכים בטענה זו.
ב. באיזה סולם מדידה נמדד המשתנה "מידת מוכנות לעתיד" בטבלה מס' 2? הציגו את סולם המדידה ונמקו את תשובתכם.
4. א. הסבירו מהו מערך מחקר מתאמי, והסבירו מדוע המחקר שנערך על תלמידי בתי הספר ומוצג בקטע בוצע באמצעות מערך מחקר מסוג זה.
ב. הציגו שניים מן המאפיינים של המחקר המדעי, והדגימו אותם מתוך הקטע.

פרק שני (20 נקודות)

ענו על שתיים מן השאלות 5–10 (לכל שאלה 10 נקודות).

5. חוקרים בנו שאלון שבחן את הקשר בין ביטחון עצמי לעישון סיגריות. אחת השאלות שהתלמידים התבקשו לענות עליה היא: "מחקרים מראים שעישון מזיק לבריאות. כמה סיגריות אתה מעשן ביום? (צינו את תשובתכם במספר)".
הסבירו מהי שאלה עקיפה ומהי שאלה מוטה.
האם השאלה שבפתיח היא עקיפה או מוטה? נמקו את תשובתכם.
6. מרכז כיתות המתמטיקה בתיכון "בן גוריון" כתב בחינת מתכונת לתלמידי כיתה י"ב. בנוסף לכך הוא כתב תשובון ובו פירט את התשובות הנכונות.
כדי שלא תהיינה הטיות בבדיקה, המרכז ביקש ממורה נוסף מבית הספר לבדוק את הבחינות שכתב.
האם מרכז כיתות המתמטיקה בבקשתו מהמורה הנוסף רצה לחזק את מהימנות השחזור או את מהימנות הבין-שופטים / בין-אישית של הבחינה?
הביאו נימוק מסוג הסבר באמצעות שני סוגי המהימנות.
7. דוד חזר לעיר מגוריו והחליט לחפש את חבריו מן העבר עם שם המשפחה "כהן" ו"לוי". מאחר ולא זכר את מספרי הטלפון שלהם, דוד דגם כל "כהן" ו"לוי" שלישיים בספר הטלפונים והתקשר אליהם בלבד.
מהי דגימת שכבות ומהי דגימה מקרית פשוטה? באיזו מן השתיים השתמש דוד? נמקו את תשובתכם.
8. חוקר בתחום מדעי החברה מתעניין בהשפעת מלחמת שאגה הארי על רמות החרדה בקרב תלמידי תיכון.
הוא ערך מחקר בקרב שתי קבוצות: תלמידי כיתה י"ב ותלמידי כיתה י"ב2. תוצאות המחקר הראו שסטיית התקן של רמות החרדה היא זהה בשתי הקבוצות. בנו שראה את הנתונים שאל אותו: "אם סטיית התקן בשתי הכיתות זהה, אז גם הממוצע שלהן חייב להיות זהה?".
מהי סטיית תקן ומהו ממוצע?
מה תהיה תשובת החוקר? נמקו את תשובתכם באמצעות השימוש בהגדרות המושגים.
9. חוקר טען: "בשונה ממדעי הטבע, מדעי החברה אינם מדעים אמיתיים, מכיוון שהם לא יכולים להיות אובייקטיביים".
הסבירו את טענתו של החוקר, והציגו בעיה נוספת שייחודית לחוקר מדעי החברה.
10. חוקר רצה לבדוק את עמדותיהם של אזרחי ישראל בסוגיית השימוש במכוניות חשמליות.
האם לצורך מחקר זה הייתם משתמשים במחקר כמותי או איכותני? נמקו את תשובתכם באמצעות הסבר של קריטריון אתד המבדיל בין מחקר כמותי ומחקר איכותני.

פרק שלישי (44 נקודות)

ענו על שתיים מן השאלות 11–18 (לכל שאלה 22 נקודות).

סוציולוגיה

11. קיימים סוגים שונים של מדיניות תרבותית. יש כאלה המכבדים תרבויות אחרות ויש כאלה שלא. ציינו והסבירו את סוג המדיניות התרבותית שמכבדת תרבויות אחרות. ציינו והסבירו את סוג המדיניות התרבותית שאיננה מכבדת תרבויות משנה.
12. חוקר שחקר תרבות באפריקה באמצעות ניתוח תוכן, ציין כי הם מאוד "פרימיטיביים", ולכן אין להם תיעוד מסודר. ציינו והסבירו איזה גישה לחקר תרבות באה לידי ביטוי במשפט זה. נמקו את תשובתכם.

פסיכולוגיה

13. יש טענה כי תורשה משפיעה על האינטליגנציה יותר מאשר הסביבה. האם אתם מסכימים עם טענה זו? הביאו נימוק מסוג ראיה לאישוש אן הפרכה של טענה זאת.
14. הציגו הגדרה אחת למושג אינטליגנציה. הציגו מבחן אחד למדידת אינטליגנציה.

מדע המדינה

15. בזמן משברים (מלחמה, משבר קורונה) פיקוד העורף מציב הנחיות לציבור הרחב בנוגע להגבלת התקהלויות, פעילויות חינוכיות, והיקפי נוכחות במקומות עבודה. הסבירו מה תהיה עמדתו של מיל בכינון הנחיות אלה.
16. הסבירו מהו עיקרון הפרדת הרשויות על פי מונטסקייה. כיצד נשמרות זכויות הפרט באמצעות עיקרון זה?

כלכלה

17. מערכת הביטחון הסוציאלי במדינת רווחה.

- א. הציגו והסבירו שתי מטרות מרכזיות למערכת הביטחון הסוציאלי. (12 נקודות)
- ב. הסבירו את המונח: "מלכודת עוני". כיצד ניתן לצמצם את התופעה? (10 נקודות)

18. תקציב המדינה – כלי ליישום מדיניות כלכלית וחברתית.

- א. הסבירו מהי מדיניות פיסקלית ומהי מטרחה. (8 נקודות)
- ב. הכנסות המדינה כוללות מיסים ישירים ועקיפים.
- הסבירו כל אחד מהם.
- הציגו דוגמה אחת למס עקיף ודוגמה אחת למס ישיר. (14 נקודות)

בהצלחה!